

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

Oviedo, Francisco de

Lvgdvni, M.DC.LI.

§. 5. Quomodo opponantur cognitio practica & speculatiua?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

stitui speculatiuam ex defectu cuiuscumque ex his, quæ ad cognitionem practicam constituendam requiruntur, eo enim ipso quod illorum aliquod deficiat, cognitio non erit practica, sed pura obiecti speculatio, quod est formaliter cognitionem esse speculatiuam.

S. V.

Quomodo opponantur cognitio practica, & speculatiua.

Probat Hurt. disp. 11. de anima sect. 4. § 24. rationem practici, & speculatiui non esse differentias oppositas, quia idem habitus, & idem intellectus potest dici simul practicus, & speculatiuus. Displicet ratio, quia idem intellectus est simul assentiens, & dissentiens circa diuersa obiecta, & tamen assensus, & dissensus, quantumvis sint circa diuersa obiecta essentialiter differunt, ratio est quia intellectus non constituitur formaliter assentiens, & dissentiens per se ipsum, sed per actus superadditos, & inter se distinctos, & ita potest habere à formis essentialiter differentibus has diuersas denominationes, quæ essentialiter opponuntur in ordine ad eundem actum, & extrinsecè possunt idem denominare principium. Sic dici potest de cognitione practica, & speculatiua, quia intellectus & habitus non sunt practici neque speculatiui per se formaliter, sed tantum desumunt has denominationes ab actibus, unde etiam si essentialiter differant, sicut assensus, & dissensus, amor & odium possunt eundem intellectum, & eundem habitum denominare.

Soluenda est hæc quæstio ex alio capite, videlicet ex ipsa natura practici, & speculatiui, & ex ipsis formalitatibus, per quas cognitio constituitur practica, vel speculatiua, quas assignauimus Puncto præcedenti, ubi statui rationem practici desumi ex modo tendendi per ordinem ad differentias indiuiduales, & specificas principij, & obiecti, & ex ipsis rationibus formalibus specificis, & indiuidualibus obiecti, ex quo inferitur rationem practici semper importare rationem specificam & indiuidualem cognitionis. Diximus etiam rationem speculatiui aliquando sumi tantum ex differentiis indiuidualibus; aliquando verò ex differentiis specificis; ex quibus infero in his cognitionibus, in quibus ratio speculatiui desumitur ex differentia specifica, rationem speculatiui essentialiter differre à ratione practici reperta in alia cognitione; in his verò, in quibus ratio speculatiui desumitur tantum ex differentiis indiuidualibus, rationem speculatiui non differre essentialiter à ratione practici in alia cognitione reperta. Eo enim modo quo differunt duæ differentie indiuiduales, different ratio practici & speculatiui formaliter sumptæ, & eadem ratione differt hæc cognitio practica ab illa speculatiua, sicut differt hoc indiuiduum ab alio.

Rem, exemplis explico: cognoscit homo motum progressiuium, quem ipse elicere potest; cognoscit Angelus eundem motum progressiuium: cognitio Angeli est speculatiua eo præcisè quod sit cognitio Angeli, ac proinde ex differentia essentiali; cognitio hominis circa idem obiectum est practica ex eo quod sit cognitio hominis, & talis hominis, qui potest hunc motum progressiuium præstare, quod dicitur non solum differentiam indiuidualem cognitionis, sed specificam. In his cognitionibus ratio practici, & ratio speculatiui essentialiter differunt, quia sumuntur ex differentiis essentialiter oppositis. Cognoscit Petrus syllogismum quem potest elicere, cognoscit Ioannes eundem syllogismum; cognitio Petri est practica, cognitio Ioannis est speculatiua præcisè ex differentia indiuiduali: in his cognitionibus ratio practici & speculatiui essentialiter non differunt, sed tantum indiuidualiter. Similiter in eadem potentia potest esse duplex cognitio eiusdem speciei circa obiecta numero distincta, quarum una sit practica, & altera speculatiua præcisè ex differentia indiuiduali, in quibus ratio practici & speculatiui non importabunt rationes specificas essentialiter oppositas sed tantum indiuiduales. Exhibeo exemplum; cognosco ego per hanc cognitionem syllogismum, qui potest fieri à me cognitione practica, & cognosco syllogismum eiusdem speciei, quem potest elicere Petrus, quæ cognitio erit speculatiua, & tamen cognitiones secundum se, illarumque principia & obiecta tantum indiuidualiter differunt. Ex quibus inferitur in his cognitionibus rationem practici & speculatiui non pos-

se importare differentias specificas essentialiter oppositas, sed totam illarum oppositionem in differentiis indiuidualibus contrahentibus eandem rationem specificam esse constitutam.

Tandem concludo in aliquibus cognitionibus rationem practici, & speculatiui importare oppositionem secundum differentias specificas, in aliis verò tantum secundum differentias indiuiduales, & ex se rationes istas abstractas non magis dicere hanc rationem quam illam, quia ratio practici dicit cognitionem dependentem à principio & terminatam non per dissensum, sed saltem per apprehensionem, aut per assensum ad productionem effectus, qui non repugnet produci à principio; & principium, quod ex se virtutem habeat ad producendum effectum, & cognitio speculatiua constituitur per earentiam cuiuscumque ex requisitis. Sed hoc principium non posse producere hunc effectum, & illud posse eundem producere, aliquando procedit ex differentia specifica, ut in homine, & equo, quorum equus ex conceptu specifico potest equum producere; & homo similiter ex conceptu specifico non potest producere equum; & in homine & Angelo cognoscitur eundem discursum, qui potest produci ab homine ex conceptu specifico & indiuiduali, & non potest produci ab Angelo ex conceptu specifico Angeli, & ita cognitio practica hominis, & cognitio speculatiua Angeli dicunt rationes practici & speculatiui essentialiter oppositas: in cognitionibus verò Petri & Ioannis de syllogismo eodem, qui potest fieri à Petro & non à Ioanne, cognitio Petri quatenus practica solum differt à cognitione Ioannis quatenus speculatiua secundum differentiam indiuidualem, quia cognitiones ipsæ inter se tantum differunt indiuidualiter, & ex indiuiduatione principiorum prouenit hoc non posse producere hunc effectum, quem aliud principium producere potest.

Obiicies: Cognitio semper constituitur speculatiua per respectum ad principium & obiectum, sed respectus ad hæc extrema est essentialis: ergo constituitur speculatiua per respectum essentialem cognitioni: ergo ratio speculatiui semper dicit conceptum essentialem cognitioni. Respondeo essentialis esse actui dicere respectum ad principium, & ad obiectum, non tamen omnis respectus, quem actus dicit ad hæc extrema est illi essentialis, quia in actu reperitur respectus ad rationes essentielles principij & obiecti, & hic est essentialis actui, & reperitur respectus ad rationes indiuiduas principij & obiecti, & hic respectus est indiuidualis actui, per quem adequatè plures actus speculatiui constituntur.

Posse eandem cognitionem ferri in duplex obiectum & esse practicam respectu vnius, & speculatiuam respectu alterius (mihi dubium non est, quia potest vnum obiectum esse operabile, & in illud ferri modo operabili, & aliud non esse operabile, vel etiam si operabile sit, non ferri in illud modo operabili ex modo illud proponendi, vel defectu virtutis in principio, aut possibilitatis in obiecto).

Disputant Hurt. & Arriaga, an respectu eiusdem obiecti possint esse duo actus inhærentes eidem potentie, quorum vnus sit practicus & alter speculatiuus. Negat Hurt. disp. 1. § 16. affirmat Arriaga disp. 1. § 69. Ego cum distinctione respondeo, vtrumque practicum, vel vtrumque speculatiuum esse futurum, si vterque eodem modo versetur circa obiectum, si verò diuerso modo versentur, vnum esse practicum & alterum speculatiuum poterit contingere; ut videre est in scientia visionis & scientia simplicis intelligentiæ, de eodem obiecto existente, & possibili, quarum scientia simplicis intelligentiæ est practica, & scientia visionis est speculatiua, & vtraque respicit idem obiectum formaliter abique formalitate in aliquo distincta.

PUNCTVM III.

De scientiarum unitate.

Vellem me paucis ab hac quæstione expedire, & meam in hac re mentem clarè explicare, quia illam apud plures valde confusam lego, & apud paucos aliquid fixum inuenio, quo quæstionem definiant, ita vt de illo modo mente non possit alia suboriri prolixior.